

INNVANDRERNE I ARBEIDSMARKEDET

Deltakelse i arbeidslivet er en svært relevant indikator på hvorvidt innvandreres integrering er vellykket eller ikke. Deltakelse er viktig i seg selv, for selvhjulpenhet og livskvalitet, men også fordi prestasjonen i arbeidslivet indikerer hvorvidt det går bra på områder som språk, utdanning og likestilling.¹ Vår samfunnsmodell er basert på at "alle" jobber. Dette notatet vil derfor belyse noen sider av innvandrernes deltakelse i arbeidsmarkedet.

Notatet viser at det er vanskelig å si noe generelt om innvandrere. Situasjonen varierer mellom ulike innvandrergupper, etter landbakgrunn, innvandringsårsak, botid m.m.

Men i den grad man skal konkludere, er det ikke grunnlag for å si at innvandrerne er dårlig integrert i arbeidslivet. 62 prosent av dem, mot nesten 70 prosent av befolkningen totalt, var sysselsatt i 2009. Samtidig finnes det noen grupper som er dårligere integrert i arbeidsmarkedet enn ønskelig: For eksempel har innvandrere fra Afrika en deltakelse på 45 prosent. Flyktninger har langt lavere deltakelse enn gjennomsnittet.

At en del innvandrere har lavere deltakelse må sees i lys av flere faktorer, hvorav de viktigste antagelig er innvandringsgrunn, et mer tradisjonelt syn på likestilling og hvorvidt kvinner bør være hjemme eller ikke, kort botid i Norge (med medfølgende introduksjonsordninger) og at mindre utdannede og mindre produktive arbeidere generelt har lavere deltakelse.

Dette notatet lener seg i stor grad på arbeider som tidligere er utført av Statistisk sentralbyrå, og en takk og henvisning dit er derfor på sin plass. Det gjøres også oppmerksom på at det forekommer noen små forskjeller i tallmaterialet i dette notatet, og at tallene derfor ikke alltid stemmer helt overens. Det kommer av at definisjoner, hvilket år tallene er hentet inn og andre forhold varierer noe mellom forskjellige arbeider. Dette har imidlertid liten betydning for det overordnede nivået vi legger oss på her.

Kort om innvandrings situasjonen i Norge

Det var ved inngangen til 2010 459 000 innvandrere i Norge, og 93 000 norskfødte med innvandrerforeldre. Totalt utgjør dette 11,4 prosent av befolkningen. 257 000 har kommet fra europeiske land, 199 000 fra asiatiske og 67 000 fra afrikanske land.

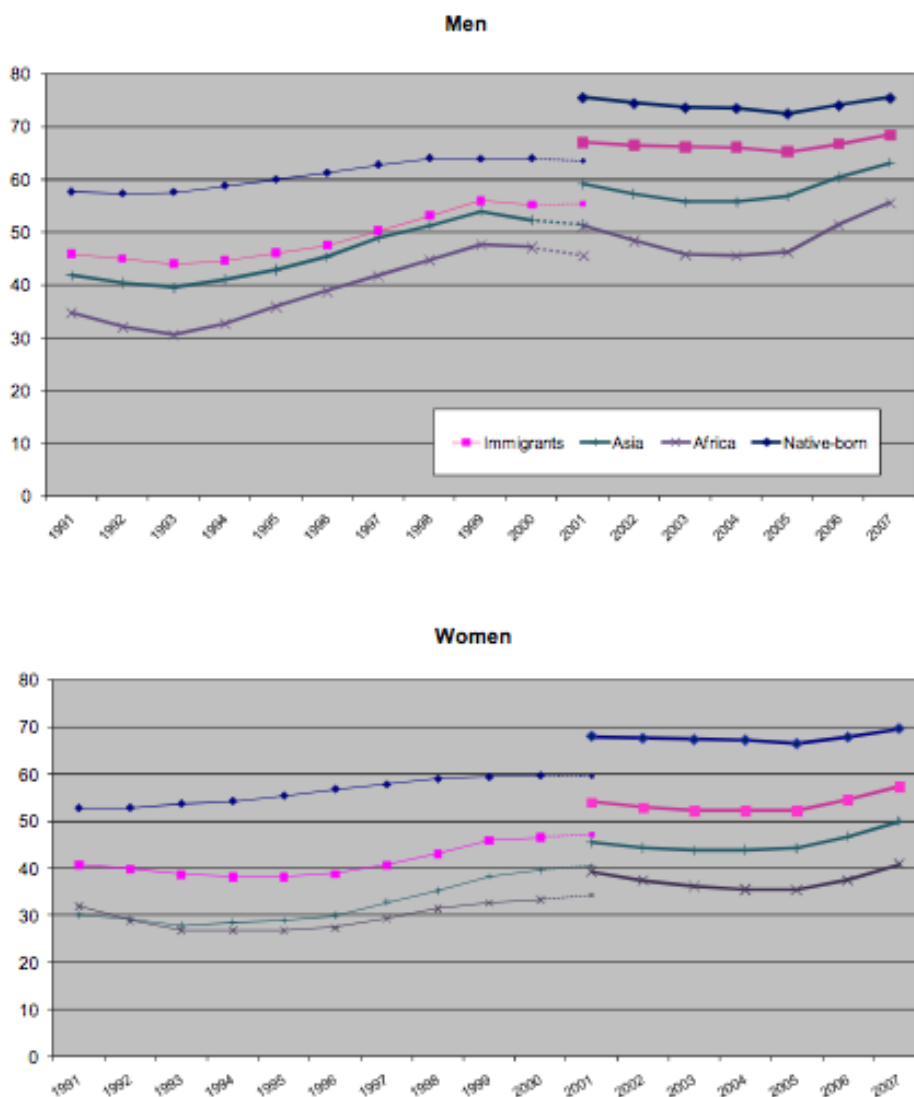
De siste årene har innvandringen vært høyere enn tidligere. Innvandringen i 2009 var på 65 200 personer, mot 26 600 utvandring. Det er den nest høyeste innvandringen noen sinne. 58 prosent av innvandrerne i 2009 kom fra EU-land. I overkant av 16 000 kom fra Afrika eller Asia.

Av dem som har fått opphold i Norge de siste tiårene, kom omtrent én av fire etter flukt, én av fire for arbeid og én av fire for å gjenforenes med familie. Nesten én av seks kom for å etablere familie, resten for utdanning eller av andre grunner.

Den største innvandrerggruppen kommer fra Polen, etterfulgt av Pakistan, Sverige og Irak. Nesten 60 prosent av innvandrerne har bodd i Norge i mindre enn 10 år. Det er også en gruppe som er betydelig yngre enn befolkningen for øvrig.²

Innvandrerne deltakelse i arbeidslivet

Figure 1a and 1b. Evolution of the employment/population rate of the native-born and immigrant populations in Norway since 1991, 16-74 years old

Note: A break in the series occurred in 2001. Before this date, data include only employees (not self employed) and since 2001 data are based on a new data source that includes self employed (and some other registers that includes more employees). Asia includes Turkey.

Source: Statistics Norway (Labour Market Statistics).

Sysselettingen i den norske majoritetsbefolkningen er nesten "gullstandarden" internasjonalt. Vi har en veldig høy sysseletting, og spesielt norske kvinner deltar ofte i

arbeidslivet. Tall fra fjerde kvartal 2009 viser at 69,7 prosent av befolkningen deltar i arbeidslivet.³

Innvandrerne har gjennomsnittlig noe lavere deltakelse, på 61,7 prosent. Her er det en forbedring de siste årene, opp fra 57 prosent i 2005 (men ned fra 64 prosent i 2008, pga. finanskrisen). Fremgangen har delvis sammenheng med at de siste årene har kommet mange arbeidsinnvandrere, men også andre innvandrergupper har bedret sin yrkesdeltakelse de senere årene.⁴ Hvis man skal tro at tidligere trender fortsetter, vil det langsiktige bildet være at andelen sysselsatte innvandrere øker, slik vi ser i figuren.

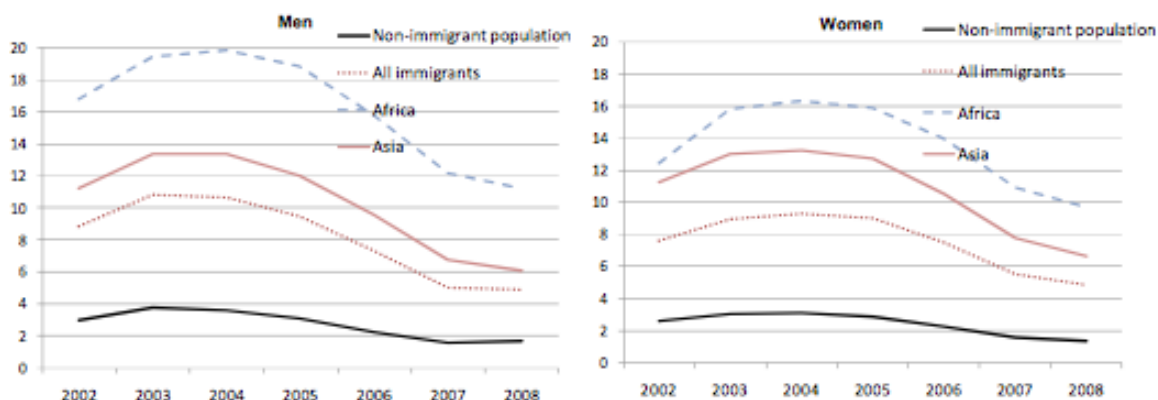
Innvandrerne står for en veldig stor andel av de "nye" sysselsatte i Norge. I 2008 økte antallet sysselsatte i Norge med 41 000. Innvandrere sto for 28 000 – det vil si nesten 70 prosent – av denne økningen. I 2009 falt antall sysselsatte totalt med 28 000, men antall sysselsatte innvandrere økte likevel med 10 000.

Det er store forskjeller mellom ulike grupper innvandrere. Mens innvandrere fra våre naboland og Nord-Amerika ligger høyere enn befolkningen for øvrig, er deltakelsen blant asiatiske og afrikanske innvandrere henholdsvis 54 og 45 prosent.⁵ Også innad i disse gruppene er det klare forskjeller: Innvandrere fra Afghanistan har 46 prosent, Filippinene 60 prosent og India 64 prosent sysselsatte.

Arbeidsledighet

Norge hadde, per februar 2010, lav arbeidsledighet: 2,5 prosent. Arbeidsledigheten blant innvandrerne er mer enn tre ganger høyere – 7,9 prosent (hvilket betyr 21 906 ledige). Arbeidsledigheten blant innvandrerne er lav internasjonalt sett, men høy sammenliknet med den norske majoritetsbefolkningens ledighet. Den har også steget en del de siste årene, fra 4,7 prosent i 2008, og den vil trolig forbli på et nokså høyt nivå en stund til. Størst er økningen blant østeuropeiske arbeidsinnvandrere (hvorav mange kom for å jobbe i den konjunkturutsatte byggenæringen), mens mange andre innvandrergupper gjør det relativt bedre i dårligere tider, noe vi kommer tilbake til.⁶ Ledigheten er klart høyest i gruppen av afrikanske innvandrere, hvor den er nesten 14 prosent. Av figuren under ser vi at det over tid likevel har vært en generell trend mot lavere arbeidsledighet blant innvandrerne. Ledighetsnivået følger kurvene til befolkningen ellers, men på et høyere nivå.

Figure 2. Evolution of the unemployment rate of the native-born and immigrant groups in Norway since 2002, 15-64 years old, selected origin countries, by gender

Note: Asia includes Turkey.

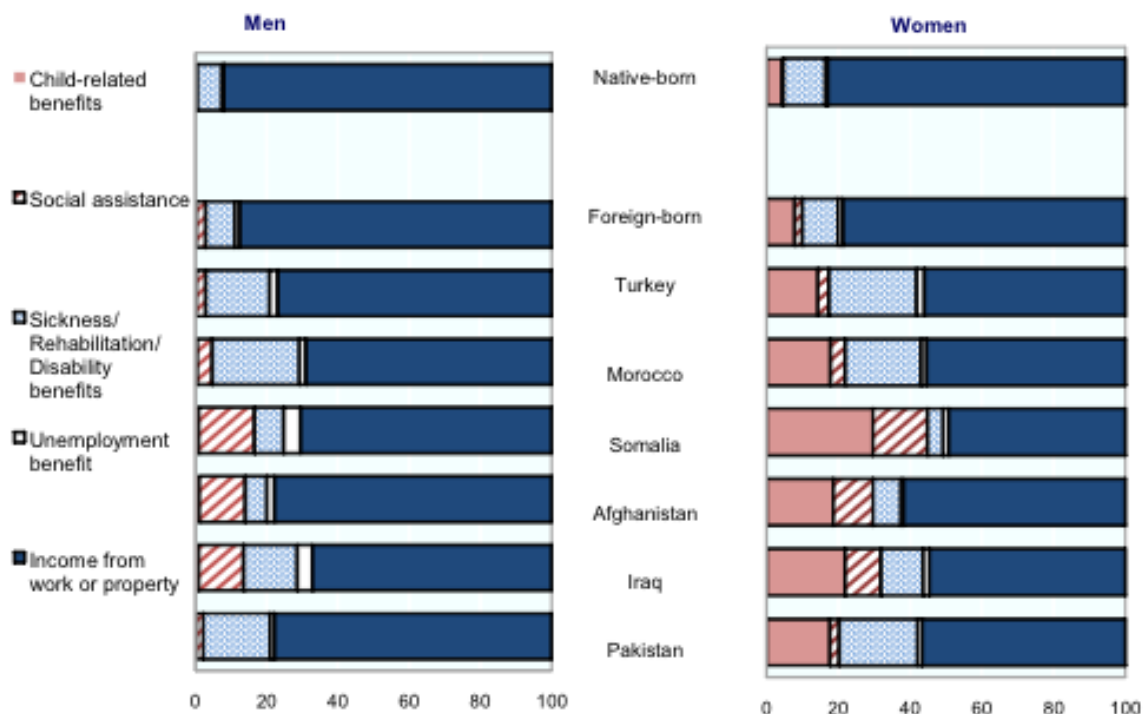
Source: Statistics Norway (Labour Market Statistics).

Lønn

Innvandrerne tjener gjennomsnittlig litt mindre enn majoritetsbefolkningen. Forskjellen er imidlertid ikke stor.⁷ Sammenlikner man innvandrere med nordmenn med samme utdanningsnivå og like lang arbeidserfaring, har de stort sett samme lønn. Faktisk har en studie vist at innvandrere med lav utdanning har noe høyere lønn enn nordmenn med lav utdanning, når erfaring er den samme.⁸

Vurdert over tid, ser vi at innvandrere fra OECD-land (og dermed i hovedsak arbeidsinnvandrere) tjener omtrent det samme som majoritetsbefolkningen fra første stund, mens innvandrere fra resten av verden tjener mindre i starten, tar innpå med tiden – men uten helt å ta igjen majoriteten.⁹ Figuren under viser at innvandrerne generelt, og spesielt mennene, får sin inntekt i hovedsak fra arbeid, men at innslaget av barnetrygd og andre sosiale ordninger er utbredt i noen grupper innvandrere og spesielt blant kvinnene.

Figure 11. Composition of total income in Norway, native-born and various immigrant groups, by gender, population aged 16-74, 2006

Note: Child-related benefits include maternity grants, child allowances and cash-for-care.

Source: Statistics Norway (Income Statistics).

Næring

Sysselsettingsstrukturen blant innvandrerne er nokså lik den man finner i befolkningen generelt. Hotell- og restaurantnæringen og rengjøring er de tydeligste unntakene, hvor innvandrerne er overrepresentert.¹⁰

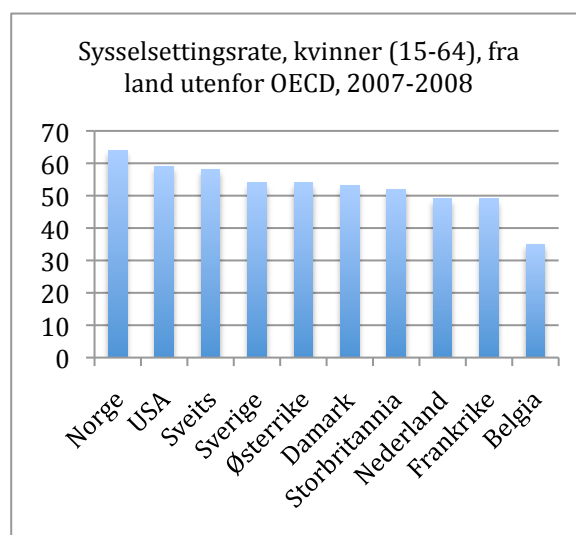
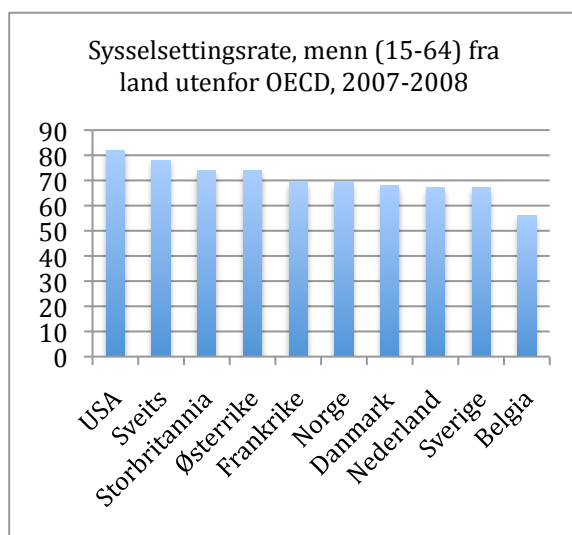
Innvandrere utgjør 10 prosent av sysselsettingen i privat sektor, omtrent det samme som de gjør av befolkningen totalt sett. Offentlig sektor ligger en del bak, med 7,4 prosent i staten og 7,3 prosent i kommunal og fylkeskommunal sektor.¹¹ Den lavere andelen i offentlig sektor kommer delvis av at kravene til utdanning ofte er høye her, men det er også rimelig å anta at andelen bør kunne økes betydelig.

Innvandrerne jobber, som befolkningen for øvrig, oftest innen næringsgruppen "offentlig forvaltning og annen tjenesteyting": 33 prosent av innvandrerne i arbeidslivet, mot 37 prosent i befolkningen som helhet, jobber her. Innvandrerne er underrepresentert også i de fleste andre næringer. Unntakene, der innvandrerne er mer enn marginalt overrepresentert og har en andel som er høyere enn befolkningen for øvrig, er nærings- og nytelsesmiddelindustrien, varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsdrift, formidling av utleie og arbeidskraft og rengjøringsvirksomhet.

Ser man på yrke, er innvandrerne underrepresentert i lederyrker og høyskoleyrker, mens de er overrepresentert som håndverkere, operatører, sjåførere og i kategorien "andre yrker". I alle andre yrkesgrupper er innvandrernes og majoritetsbefolkningens andeler omtrent like.¹²

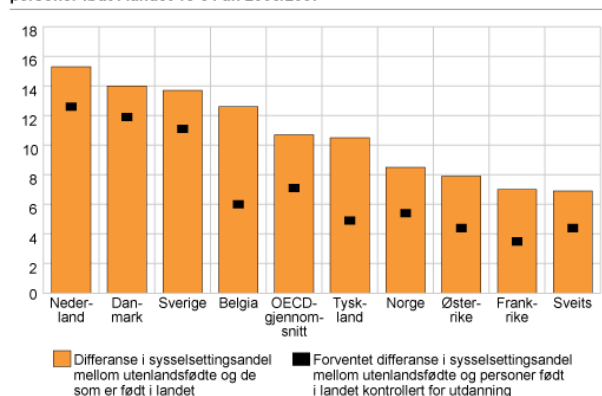
Innvandrerne er også hyppige skapere av sine egne arbeidsplasser. Innvandrerbefolkningen eide i 2006 8 prosent av alle privateide foretak.¹³

Sammenlikning med andre land

Vi ser av figurene over at innvandrernes deltakelse i arbeidslivet er forholdsvis god sammenlignet med andre land. Innvandremenn fra land utenfor OECD har en nokså gjennomsnittlig deltakelse målt mot andre land, mens kvinnene i Norge oftere enn i noe annet land i studien er i arbeid.¹⁴ Hadde vi sett på alle innvandrere, også dem fra OECD-land, ville deltakelsen vært enda høyere.

Prosentpoengs differanse i sysselsettingsandel mellom utenlandsfødte og personer født i landet 15-64 år. 2006/2007

Kilde: European Union Labour Force Survey (data fra Eurostat).

2009 © Statistisk sentralbyrå

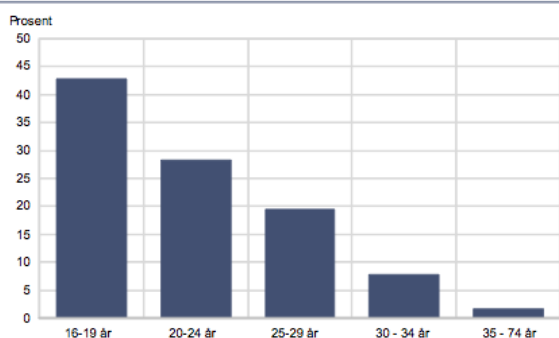
I figuren til venstre ser vi totalbildet. De oransje kolonnene viser at forskjellen mellom innvandrere og resten av befolkningen er mindre i Norge enn i våre naboland og OECD-snittet, samtidig som den er noe større enn i Østerrike, Frankrike og Sveits. I Nederland er differansen, som vi ser, 15 prosentpoeng, mens den er 14 i Sverige og Danmark. I Norge er forskjellen bare 8 prosentpoeng.¹⁵ Når vi vet at Norge også

har høy generell deltakelse, må dette sies å være positive tall.

Vi ser at innvandrere til USA har høy sysselsetting. Det samme er tilfelle i Canada. Det er derfor ofte blitt pekt på at USA og Canada får til en høyere sysselsetting blant innvandrerne enn Norge og andre europeiske land gjør. Det er riktig, og det er gode grunner til å se nøye på det arbeidet nordamerikanske myndigheter og, ikke minst, frivillige organisasjoner gjør for å integrere innvandrere.¹⁶ Men samtidig er det viktig å ta høyde for forskjellene mellom den amerikanske og den norske innvandringspolitikken. Vebjørn Aalandslid i Statistisk sentralbyrå har sett på Canada. Han viser at en langt større andel av innvandrerne til Canada er arbeidsinnvandrere, og at innvandrerne gjennomsnittlig har høyere utdanning enn innvandrere til Norge. I tillegg har disse landene den fordel at innvandrerne stort sett kjenner språket før de kommer.¹⁷

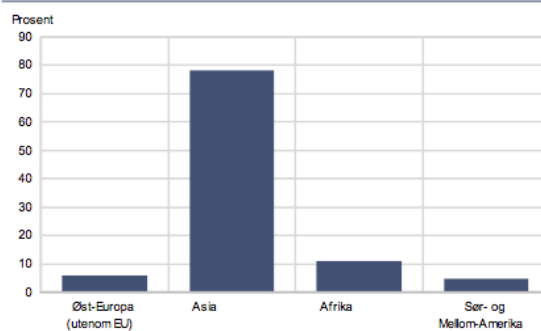
Dermed er det mer forståelig at sysselsettingen er en god del høyere enn blant innvandrere i Norge, siden, som vi skal se, arbeidsinnvandrere til Norge også har høy deltakelse, mens flyktninger og asylsøkere, som vi tar i mot en relativt høyere andel av enn Canada og USA, har lavere deltakelse. Med tanke på disse forskjellene i bakgrunn og forutsetninger viser differansen til Canada (78 mot 67 prosent i alderen 25-54 år) kanskje vel så mye at integreringen i Norge går nokså bra. Samtidig illustrerer Canadas gode resultater at økt arbeidsinnvandring, også fra land utenfor EU, kan være forenlig med god integrering.

Figur 1.1a. Norskfødte med innvandrerforeldre¹, etter alder. Prosent. 4. kvartal 2007

¹ Med bakgrunn fra Øst-Europa utenom EU, Asia (inkl. Tyrkia), Afrika, Ser- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand.

Figur 1.1b. Norskfødte (16 år og eldre) med innvandrerforeldre etter verdensregion¹. Prosent. 4. kvartal

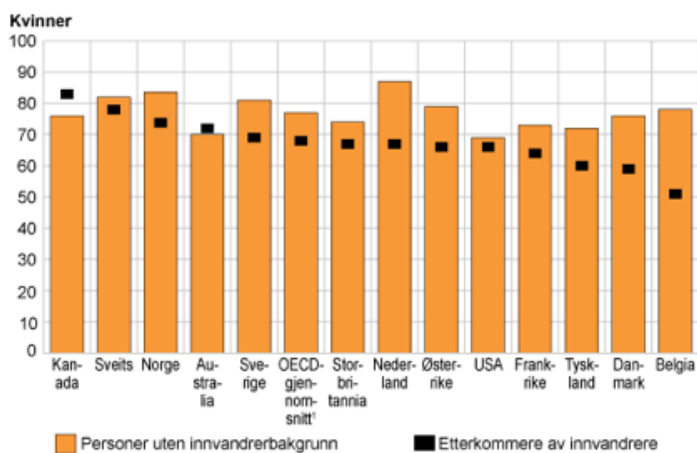
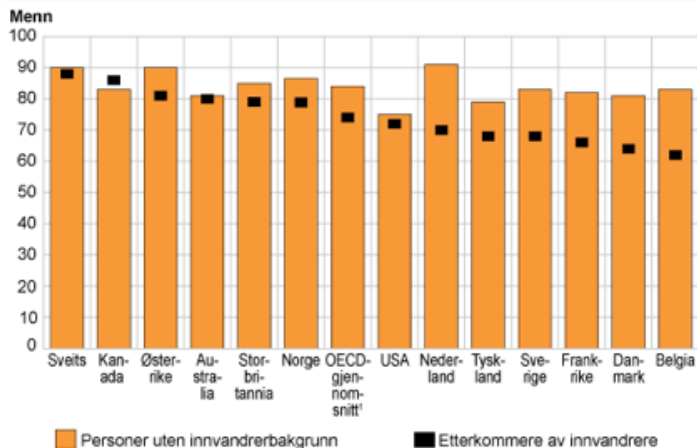
¹ Basert på morens fødeland.

Andre generasjon

Innvandrerens etterkommere er fortsatt en liten og ung gruppe, og det er derfor for tidlig å trekke konklusjoner om deres deltakelse i arbeidslivet. Som vi ser av tabellene over, er mer enn 90 prosent av etterkommerne over 16 år under 30 år, og mer enn 40 prosent er mellom 16 og 19 år. De er også i all hovedsak fra Asia.¹⁸

Av tallene som foreligger til nå, finner vi at norskfødte barn av innvandrere i alderen 20-24 har en sysselsetting på 65 prosent – ni prosentpoeng høyere enn innvandrere i samme aldergruppe og fem prosentpoeng lavere enn majoritetsbefolkningen i samme alder. Her bør det imidlertid noteres at norskfødte med innvandrerforeldre deltar noe oftere i høyere utdanning enn befolkningen totalt. For aldersgruppen 25-29 år er forskjellene omtrent de samme.

Syssettingsandel for etterkommere etter innvandrere og unge uten innvandrerforeldre, 20-29 år og ikke i utdanning

¹ OECD-gjennomsnitt refererer til det uvekta gjennomsnittet for landene inkludert i figuren.
 Kilde: Belgia: Labour force survey koblet med registerdata (data fra INS) (2003-2005), Nederland: data fra Statistics Netherlands (2005-2006); Østerrike: Microcensus (2006); Sveits: Labour Force Survey (2007); Danmark, Sverige og Norge: Registerbasert sysselsettingsstatistikk (2004); Norge: Registerbasert sysselsettingsstatistikk(2007); Tyskland: Microcensus (2005); Australia og Kanada: Census (2001); Frankrike: European Union Labour Force Survey (2005-2006); USA: Current Population Survey March 2007 supplement; Storbritannia: Labour force survey (3kv. 2008).

2009 © Statistisk sentralbyrå

forskjellene, både til majoritetsbefolkningen og forskjellen mellom kvinner og menn, øker noe etter fylte 25 år.²⁰ Dette vil bli avgjørende for hvor godt integreringen går: Kommer de kvinnelige etterkommerne tilbake i jobb etter at de har fått barn?

Alt i alt ser vi at etterkommernes deltakelse i arbeidslivet er god, internasjonalt sett er integreringen av kvinnene spesielt god.²¹ Den viktigste årsaken til de forskjellene som fortsatt finnes, er forskjeller i utdanningsnivå. Ser vi på personer på samme utdanningsnivå, ser vi at forskjellene mellom minoritetene og majoriteten er liten. Det kommer særlig av at deltakelsen er lav i gruppen med kun obligatorisk utdanning, hvor innvandrernes etterkommere er noe hyppigere representert.²²

Hva bestemmer arbeidsdeltakelsen?

Arbeidsdeltakelsen er avhengig av innvandringsgrunn

Norge er et land som, relativt til andre land, har tatt i mot en stor andel innvandrere på humanitært grunnlag.²³ Færre har kommet for å arbeide, og flere som flyktninger, asylsøkere og på familiegjenforening, enn i en del andre land. Norge har også få som kommer som

I gruppen barn av innvandrere, der etterkommerne er over 30 år, er deltakelsen høyere enn i befolkningen som helhet. Hele 77 prosent, mot 72,5 prosent i befolkningen som helhet, er sysselsatt. Her er også sysselsettingen svært høy i alle grupper: Barn av innvandrere fra Afrika har en sysselsetting på 76 prosent, fra Asia 71 prosent og Øst-Europa utenfor EU 82 prosent. Dette er riktignok en gruppe på bare 3700 mennesker.¹⁹

Dette indikerer altså at innvandrernes etterkommere har betydelig høyere deltakelse enn sine foreldre, slik vi skulle forvente da de gjennomsnittlig har færre utfordringer med dårlig språkbeherskelse, manglende utdanning og lav produktivitet. Igjen bør det imidlertid understrekes at dette er en ung og liten gruppe.

Norskfødte med innvandrerforeldre ligger nærmere nivået til sine jevnaldrende norske enn jevnaldrende innvandrere. Det er også langt større likhet på kvinner og menn i andre generasjon. Noen studier indikerer imidlertid at

spesialister eller etter "utvelgelse". Det har stor betydning for innvandrernes arbeidsdeltakelse: Den viktigste forklaringen på innvandrernes arbeidsdeltakelse er hvilken grunn de har hatt til å komme.²⁴

Vi så over at nordmenn gjennomsnittlig har en sysselsetting på 72 prosent. Arbeidsinnvandrere har høyere deltakelse: 81 prosent (81 prosent blant menn, og interessant nok 84 blant kvinner).

Den største innvandringsgruppen de siste tiårene er familieinnvandrerne. Her er en betydelig lavere andel sysselsatt, nemlig 57 prosent. 65 prosent av familieinnvandrede menn, og 53 prosent av kvinnene, arbeider. Her er det altså nokså store kjønnsforskjeller, noe vi også ser av tallene for deltakelsen til gifte: Menn som gifter seg inn i en familie med en norskfødt med innvandrerforeldre, har en sysselsettingsandel på 81 prosent, mens en kvinne som etablerer familie med en norskfødt mann med innvandrerforeldre kun har en andel på 38 prosent. Gifter kvinnene seg derimot med menn uten innvandrerbakgrunn, er andelen 67 prosent. Kvinnenes sysselsetting bedres med botid, men det er like fullt klare forskjeller mellom innvandrer- og majoritetsbefolkningen her.²⁵

Blant de som har kommet til landet som flyktninger, er andelen sysselsatte 55 prosent – langt lavere enn i majoritetsbefolkningen og andre innvandrergrupper. Forskjellene blant flyktingene er også store. Flyktinger fra Chile har en sysselsetting på 75 prosent, mens somaliere med flyktningsbakgrunn har 36 prosent.²⁶ En del av forklaringen på forskjellene er gruppenes forskjellige botid.

For å oppsummere: Forskjellen mellom innvandrernes og majoritetsbefolkningens deltakelse i arbeidslivet er hovedsakelig et resultat av den høye andelen innvandrere som er kommet for å etablere eller gjenforenes med familie eller på grunn av flukt. Disse gruppene har, av det mange vil mene er forståelige grunner, lavere arbeidsdeltakelse enn andre grupper.²⁷

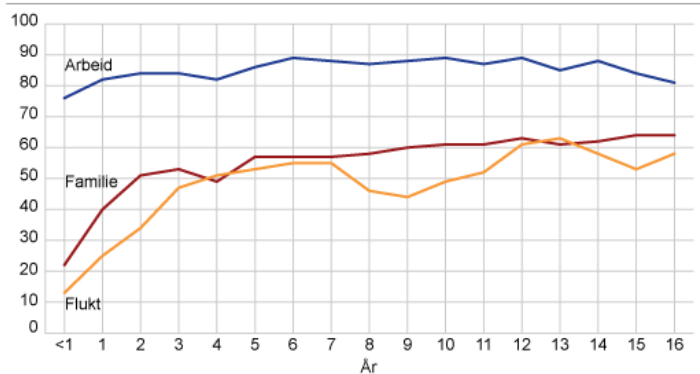
Bildet har endret seg noe de senere årene, siden vi har fått en nokså omfattende arbeidsinnvandring fra europeiske land. Av de 48 000 menneskene som innvandret til Norge i 2008, kom 23 200, det vil si nesten halvparten, for å arbeide. Resten kom som følge av flukt (4300), utdanning (4100) eller for å gjenforenes med eller etablere familie (16 800).²⁸ Det var, med veldig få unntak, europeere som kom som arbeidsinnvandrere. Omtrent ni av 10 av dem som kom for å arbeide, kom fra Europa. Det betyr at nær sagt samtlige som kommer fra land utenfor Europa, i utgangspunktet kommer av andre grunner enn for å arbeide. Det har selvsagt innvirkning på arbeidsdeltakelsen.

Arbeidsdeltakelsen er avhengig av botid

Innvandrernes deltakelse i arbeidslivet er avhengig av hvor lenge de har bodd i Norge. Jo lenger de har bodd her, jo høyere er gjennomsnittlig sysselsettingen. Det betyr at hvis vi fjerner de senest ankomne fra statistikkene, ville innvandrernes integrering fremstå som bedre enn den gjør nå.

Mens de innvandrerne som har vært i Norge i under ett år, har en deltakelse på 50 prosent, er den oppe i 65 prosent etter 3-4 år, hvoretter den så stabiliserer seg. Dette mønsteret er mindre tydelig for innvandrere fra EU-land (som har høy sysselsetting allerede første året), men for dem fra Øst-Europa utenfor EU går deltakelsen opp fra 38 prosent det første året til over 60 prosent etter 4-5 år. Innvandrere fra Asia går fra 22 prosent det første året, til 39 prosent det andre og er over 60 prosent det syvende året i Norge. Afrikanske innvandrere går fra 19 til 35 prosent de første årene, men stabiliserer seg rundt 50 prosent etter 4-5 år.²⁹

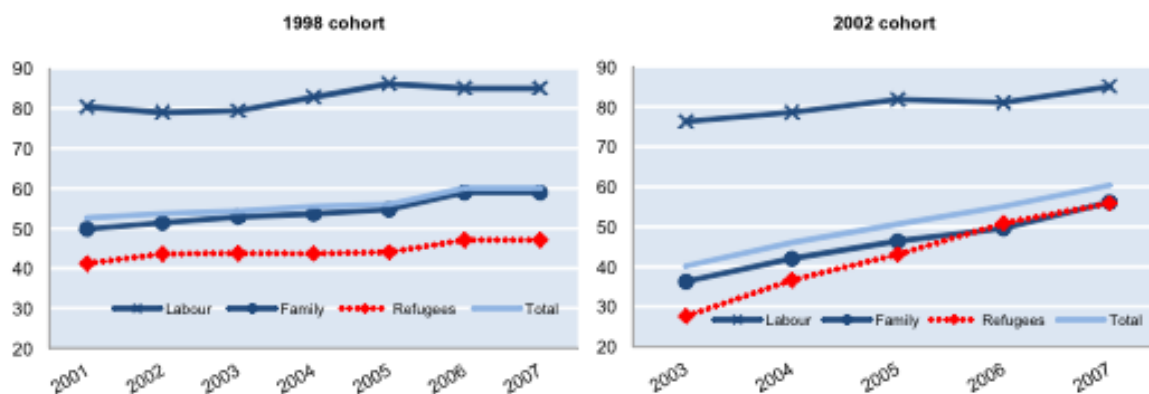
Andel sysselsatte blant ikke-nordiske innvandrere, etter innvandringsgrunn og botid. 2006

2009 © Statistisk sentralbyrå

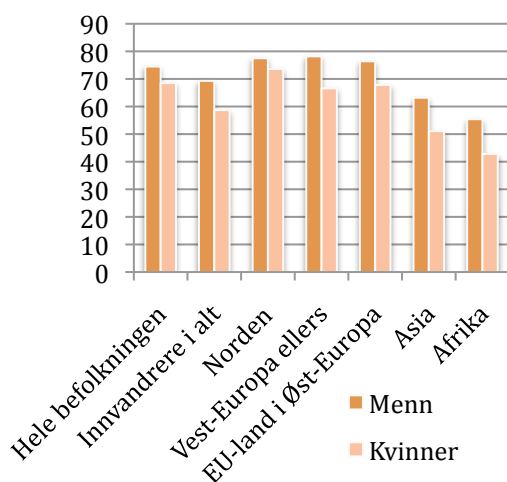
Som vi ser av figuren, øker imidlertid deltakelsen svært mye de første to-tre årene, og den fortsetter også å øke med botiden etter dette. Det samme ser vi av neste figur, som også viser en generell bedring i deltakelsen de senere årene.

Figure 9. Evolution of the employment-population ratios for the 1998 and 2002 cohorts, by migration motive

Source: Statistics Norway (Labour Market Statistics).

Generelt er trenden med at deltakelsen øker med botid noe svakere i Norge enn i andre land, men dette er hovedsakelig forklart av at det er stor forskjell på hvilke grupper som har bodd her kort og lenge: De som har lang botid, er gjerne asylsøkere og flyktninger (med lavere arbeidsdeltakelse), mens de som har kommet i senere tid, oftere er arbeidsinnvandrere (med høyere arbeidsdeltakelse).³¹

Arbeidsdeltakelsen er avhengig av kjønn

Kjønn har svært stor betydning for arbeidsdeltakelsen. På figuren under ser vi at kvinnene i alle grupper har lavere deltakelse enn menn.³²

Det har delvis sammenheng med innvandringsgrunnen. 60 prosent av innvandrerkvinnene som har kommet siden 1990 har kommet på familieetablering eller -gjenforening (tilsvarende tall for menn er 30 prosent).

Det har også sammenheng med det vi gjerne kaller mer tradisjonelle verdier, for eksempel

illustrert ved at innvandrerkvinner reduserer sin yrkesdeltakelse mye mer enn innfødte kvinner når de får barn.³³ Blant innvandrerne er det også nokså vanlig, og i alle fall langt vanligere enn i majoritetsbefolkningen, at kvinnen reduserer sin arbeidsdeltakelse mer enn mannen etter at de er blitt gift. Denne forskjellen er mindre for innvandrernes etterkommere, men forskjellen til dem uten innvandringsbakgrunn er fortsatt betydelig.³⁴ Både innvandrerne og deres etterkommere har altså en mer "tradisjonell" familiestruktur.

Forskjellen mellom "moderne" og "tradisjonelle" verdier blir ekstra stor fordi norske kvinner i veldig stor utstrekning deltar i arbeidslivet. Men vi ser også at kvinnene fra de landene de fleste arbeidsinnvandrerne kommer fra, EU-landene i Øst-Europa, har høy deltakelse også blant kvinnene, til tross for at kvinnenenes deltakelse som regel er noe lavere enn mennenes i deres opprinnelsesland.

Også her er det tegn til at det går fremover, hvis man som de fleste i Norge mener at større likhet i kvinner og menns valg er fremskritt. Ta for eksempel tallene for hvor mange av de førstegangsfødende kvinnene som er tilbake i arbeid to år etter fødselen. Her er igjen innvandrerne "dårligst" (de kommer i minst grad raskt tilbake i arbeid), deres etterkommere en del bedre, og de uten innvandrerbakgrunn "best". Men innvandrerne som fødte i 2006, er på samme nivå som etterkommerne var i 2001, mens etterkommerne er på det nivået kvinner uten innvandrerbakgrunn var på i 2001.³⁵

En annen trend er at kjønnsforskjellene blir stadig mindre jo lenger innvandrerne har vært i landet. Mens innvandrer menn jobber nesten dobbelt så ofte som kvinnene de første årene, forsvinner forskjellene med tiden. Etter 15 år i Norge har innvandrer menn en deltakelse på 64 prosent, innvandrerkvinner 60 prosent. Blant dem som kommer fra Afrika, har begge kjønn en deltakelse på 52 prosent.³⁶

Det bør igjen påpekes at innvandrerkvinner fra land utenfor OECD er bedre integrert i Norge enn de aller fleste andre steder.³⁷

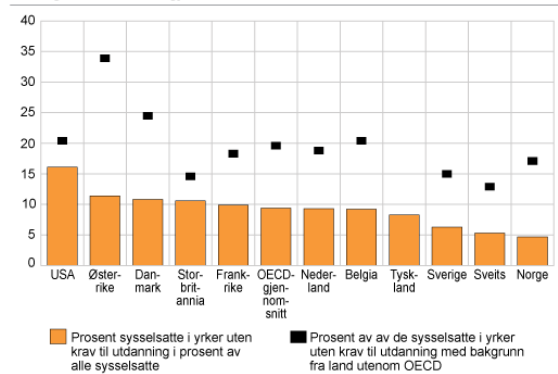
Arbeidsdeltakelsen er avhengig av konjunktorene

Innvandrerens deltakelse i arbeidslivet tenderer til å øke mer enn gjennomsnittet i oppgangsperioder og til å falle sterkere i nedgangstider, og innvandrernes arbeidsmarkedsdeltakelse er således mer avhengig av konjunktorene enn majoritetsbefolkningens sysselsetting er. Når sysselsettingen i majoritetsbefolkningen endres med ett prosentpoeng, pleier innvandrernes sysselsetting å endres med to eller tre prosentpoeng.³⁸

Årene frem til 2008 var preget av en sterk oppgangsperiode for den norske økonomien og det norske arbeidsmarkedet, og alle tolkninger av integreringen i arbeidslivet må nødvendigvis ta høyde for at tallene kanskje er unormalt gode i denne perioden. Siden 2008 har arbeidsledigheten økt.

Et interessant poeng er for øvrig at finanskrisen har gjort innvandrernes deltakelse relativt bedre. Innvandrernes ledighetstall steg, med unntak for innvandrere fra Øst-Europa, saktere enn majoritetsbefolkningens, i hvert fall i den første perioden med dårligere konjunktursituasjon. Grunnen er at innvandrerne utenom østeuropeere er underrepresenterte i utsatte næringer som industri og bygge- og anleggsvirksomhet, og dermed også sterkest representert i næringer som er mindre utsatt for konjunktursvingninger.³⁹

Andel sysselsatte i yrker uten krav til utdanning¹ i prosent av alle sysselsatte, i utvalgte OECD-land², gjennomsnitt for 2007/08

¹Yrker uten krav til utdanning referer til ISCO 9.
²OECD-gjennomsnitt refererer til det uvektede gjennomsnittet for landene inkludert i figuren.
 Kilde: European Union Labour Force Survey (Data fra Eurostat 3kv, 2006/2007 for Sveits) og Current Population Survey March Supplement for USA.

2009 © Statistisk sentralbyrå

20 prosent av majoritetsbefolkningen. Som vi så i figuren over, ville forskjellene mellom innvandrerne og befolkningen for øvrig blitt betydelig redusert hvis innvandrerne hadde samme kompetanse som resten av befolkningen.

I de fleste OECD-land er det slik at forskjellene mellom innvandrerne og resten av befolkningen er mindre for dem med lav utdanning enn dem med høyere utdanning. Norge er, sammen med Nederland, et unntak. Innvandrere med lav kompetanse er relativt dårlig integrert i arbeidslivet, mens innvandrere med høyere kompetanse er relativt godt integrert (bare i Sveits er flere innvandrere i høykompetanseryrker). Det gjelder innvandrere fra både innenfor og utenfor OECD, men effekten er størst for de som kommer fra land utenfor OECD.⁴²

På denne bakgrunn konkluderer OECD:

This suggest that Norway has a challenge in integrating low-qualified immigrants into the labour market and indeed, the employment rates for low-qualified foreign-born men are lower in Norway than for all other countries in the comparison group with the exception of Belgium and Sweden.⁴³

Det kan også være verdt å sammenlikne etter befolkningens utdanningsnivå, siden vi kan anta at innvandrerne har litt lavere kompetanse og produktivitet enn gjennomsnittet. De i majoritetsbefolkningen med grunnskole som høyest fullførte utdanning har en sysselsetting på 46 prosent, mens videregående gir en sysselsetting på 74 prosent og lang universitetsutdanning gir 90 prosent. Det betyr altså at en gruppe som regnes som for dårlig integrert – afrikanerne – har en sysselsetting som er om lag på nivå med den nordmenn med kun grunnskoleutdanning har.⁴⁴ Samtidig bør det understrekes at den norske befolkningen, også dem med lavere kompetanse, er relativt ofte deltakende i arbeidslivet.

Innvandrere tenderer for øvrig til å ha litt "dårligere" jobber enn de egentlig er kvalifisert for. Det gjør også majoritetsbefolkningen, men tendensen er enda klarere for minoriteten. De har generelt høyere utdanning enn det som kreves i yrket. Dette gjelder uansett om man har kort eller lang utdanning, og det gjelder spesielt for ikke-vestlige innvandrere.⁴⁵

Konklusjon

Norsk innvandring er preget av den politikken vi har valgt: Vi har sluppet inn relativt få arbeidsinnvandrere og relativt mange flyktninger, asylsøkere og familiegjenforente. Det medfører at arbeidsdeltakelsen er blitt lavere enn den kunne vært: Økt arbeidsinnvandring

også fra landene utenfor EØS ville antagelig bedret arbeidsdeltakelsen blant innvandrerne fra disse landene.

Vi så over at Aalandslid i SSB viste at Canadas arbeidsmarkedsintegrering var bedre enn Norges først og fremst fordi det er en annen type innvandrere som kommer: Det kommer arbeidsinnvandrere snarere enn flyktninger og asylsøkere. Slik blir arbeidsdeltakelsen nærmest "selvfølgelig" høyere. Aalandslid fremhever imidlertid også et interessant sidepoeng: Når deltakelsen blant arbeidsinnvandrere er høy, gir det positive ringvirkninger også for andre innvandrere, dem som har kommet som flyktninger, familiegjenforente og asylsøkere, "både med tanke på å utgjøre gode nettverk for å finne arbeid, men også med tanke på hvordan en innvandrergruppe oppfattes i samfunnet."⁴⁶ Det kan altså være gode grunner til å slippe inn somaliske arbeidsinnvandrere i tillegg til de flyktningene og asylsøkerne vi allerede tar i mot.⁴⁷

Det norske arbeidsmarkedet er kjennetegnet av en sammenpresset lønnsstruktur. Høye lønninger er nokså lave, lave lønninger er relativt høye. Relatert til dette, finnes det svært få lavproduktive arbeidsplasser i Norge. Samtidig gjør gode velferdsordninger det relativt attraktivt å "falle ut" av arbeidslivet. Disse faktorene bidrar til at én gruppe blant innvandrerne skiller seg ut, og det er innvandrerne med lavest kompetanse. De er, i motsetning til innvandrerne generelt, i mindre grad enn i andre land deltakende i arbeidslivet.⁴⁸

Likevel er innvandrernes deltakelse på arbeidsmarkedet hovedsakelig en suksesshistorie, sammenliknet med andre land. Hvor godt integreringen på dette området går, varierer etter hvilken periode, gruppe og statistikk vi ser på. Generelt kan man likevel si at integreringen nok går bedre enn man ofte får inntrykk av, den går bedre enn før og den går bedre over tid.

Det illustrerer samtidig et generelt trekk ved integreringen: Integreringen er avhengig av tid. Det går bedre med tiden, men nykommere vil alltid trekke snittet ned. Skal man bedømme hvor vellykket integreringen og innvandringen er, må man derfor først og fremst se på dem som har vært her en stund.

Forfatter: Rådgiver i Civita, Marius Doksheim. marius@civita.no

Noter

¹ Se Civita-notat nummer 4-2008, av Torkel Brekke, for mer om arbeidsdeltakelsens betydning for integrering.

² Statistisk sentralbyrå, *Innvandring og innvandrere*, 2010, <http://www.ssb.no/innvandring/>.

³ OECD måler sysselsettingen på en litt annet måte, og får da at mens norske menn og kvinner har en sysselsetting på henholdsvis 75 og 69 prosent, har innvandrerne 68 og 57 prosent.

⁴ Statistisk sentralbyrå, «Svak sysselsettingsvekst blant innvandrere,» *ssb.no*, 2009, <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>.

⁵ Statistisk sentralbyrå, *Andelen sysselsatte gikk ned i alle grupper*, 2010, <http://www.ssb.no/innvregsys/>.

⁶ Statistisk sentralbyrå, «Størst økning blant menn fra EU-land i øst,» *ssb.no*, 2010, <http://www.ssb.no/emner/06/03/innvarbl/>.

⁷ OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).

⁸ Taryn Ann Galloway, *Re-Examining the Earnings Assimilation of Immigrants*, Discussion Papers No. 570 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2008). Dette gjelder for dem som er i arbeid, men andelen i arbeid er lavere.

⁹ P Longva og O Raaum, «Earnings Assimilation of Immigrants in Norway,» *Department of Economics Memorandum*, 2000. Her kan imidlertid mye ha skjedd siden 90-tallet, som denne studien tar for seg.

¹⁰ Statistisk sentralbyrå, «Svak sysselsettingsvekst blant innvandrere,» *ssb.no*, 2009, <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>.

¹¹ Bjørn Olsen, *Innvandrere ansatt i staten: Hvorfor lavere andel enn i privat sektor?*, Rapport 8 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2009).

¹² Ibid.

- ¹³ Statistisk sentralbyrå, «Mange innvandrere etablerer egne foretak,» *ssb.no*, 2006, <http://www.ssb.no/vis/emner/10/01/ner/arkiv/art-2006-06-16-01.html>.
- ¹⁴ OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD). Merk at andelen avviker noe fra tall andre steder i notatet. Dette skyldes OECDs definisjoner.
- ¹⁵ Kristian Rose Tronstad, «Innvandrerne og deltaking på arbeidsmarkedet i Norge,» *Statistisk sentralbyrå*, 17 08 2009, <http://www.ssb.no/valgaktuelt/arkiv/art-2009-08-17-01.html>.
- ¹⁶ Gerhard Helskog, *Innvandrerne supermakt. Hva Norge kan lære av USAs suksess*. (Oslo: Kagge Forlag, 2008).
- ¹⁷ Vejbjørn Aalandslid, *A Comparison of the Labour Market Integration of Immigrants and Refugees in Canada and Norway*, Rapport 31 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2009).
- ¹⁸ Bjørn Olsen, *Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning*, Rapport 9 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2010).
- ¹⁹ Statistisk sentralbyrå, «Svak sysselsettingsvekst blant innvandrere,» *ssb.no*, 2009, <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>.
- ²⁰ Bjørn Olsen, «Arbeid,» i *Innvandring og innvandrere 2008* (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2008).
- ²¹ Kristian Rose Tronstad, «Innvandrerne og deltaking på arbeidsmarkedet i Norge,» *Statistisk sentralbyrå*, 17 08 2009, <http://www.ssb.no/valgaktuelt/arkiv/art-2009-08-17-01.html>.
- ²² Bjørn Olsen, *Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning*, Rapport 9 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2010).
- ²³ Kristian Rose Tronstad, «Innvandrerne og deltaking på arbeidsmarkedet i Norge,» *Statistisk sentralbyrå*, 2009, 17-08, <http://www.ssb.no/valgaktuelt/arkiv/art-2009-08-17-01.html>.
- ²⁴ OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).
- ²⁵ Vejbjørn Aalandslid og Kristian Rose Tronstad, *Familieinnvandring, kjønn og sysselsetting*, Rapport 23 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2010).
- ²⁶ Bjørn Olsen, *Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 2008*, Rapport 2 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2010).
- ²⁷ OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).
- ²⁸ Statistisk sentralbyrå, *Rekordhøy arbeids- og familieinnvandring, 2009*, <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvgrunn/>.
- ²⁹ Statistisk sentralbyrå, *Innvandrere som er sysselsatte etter botid og landbakgrunn*, <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/tab-2010-06-22-04.html>.
- ³⁰ Statistisk sentralbyrå, «Svak sysselsettingsvekst blant innvandrere,» *ssb.no*, 2009, <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>. Erfaringene fra introduksjonsprogrammet er likevel positive, se http://www.ssb.no/emner/04/02/50/rapp_monitor_introduksjon/rapp_201007/.
- ³¹ OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).
- ³² Kristian Rose Tronstad, «Innvandrerne og deltaking på arbeidsmarkedet i Norge,» *Statistisk sentralbyrå*, 17 08 2009, <http://www.ssb.no/valgaktuelt/arkiv/art-2009-08-17-01.html>.
- ³³ OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).
- ³⁴ Bjørn Olsen, *Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning*, Rapport 9 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2010).
- ³⁵ Ibid.
- ³⁶ Bjørn Olsen, Tabell 4b Sysselsatte innvandrere etter botid og verdensregion. (2010).
- ³⁷ OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).
- ³⁸ Ibid.
- ³⁹ Anders Ekeland, Helge Næsheim, Dag Rønningen and Christoffer Berge, *Hvordan påvirkes innvandrere av omslaget i arbeidsmarkedet?*, Notat 61 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2009). Statistisk sentralbyrå, «Svak sysselsettingsvekst blant innvandrere,» *ssb.no*, 2009, <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>.
- ⁴⁰ Kristian Rose Tronstad, «Innvandrerne og deltaking på arbeidsmarkedet i Norge,» *Statistisk sentralbyrå*, 17 08 2009, <http://www.ssb.no/valgaktuelt/arkiv/art-2009-08-17-01.html>.
- ⁴¹ "Upper secondary education". OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).
- ⁴² OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).
- ⁴³ Ibid. Side 30.
- ⁴⁴ Tallene for nordmenns utdanning og sysselsetting er fra 2001. Statistisk sentralbyrå, «Personer 16-74 år, etter sysselsetting, høyeste fullførte utdanning, bosted, fylke, kommune og bydel,» *ssb.no*, 2001, <http://www.ssb.no/fobsysut/arkiv/tab-2002-11-28-05.html>. Man bør imidlertid ta hensyn til at alderssammensetningen blant nordmenn med kun grunnskole skiller seg en del fra alderssammensetningen i innvandrerbefolkningen.
- ⁴⁵ Ole Villund, *Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn*, Rapport 37 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2008).
- ⁴⁶ Vejbjørn Aalandslid, *A Comparison of the Labour Market Integration of Immigrants and Refugees in Canada and Norway*, Rapport 31 (Oslo: Statistisk sentralbyrå, 2009). Sammendrag på *ssb.no*.
- ⁴⁷ Dette er for øvrig også belyst i min artikkel i *Samtiden* 2-2010, som også er publisert som Civita-notat 8-2010.
- ⁴⁸ OECD, *Labour Market Integration in Norway*, (2009: OECD).